

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Statuta prouincialia et synodalia ecclesie Colonie[n]sis (Köln)

Colonie, 29. IX. 1492

Jtem de sacramento eucharistie siue altaris cum missa celebratur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30901

ni oporteat hoc fiat caute. et id quod ap-
ponit cum chrymate et oleo sacro dilu-
genter cum virgula misceatur.

De sacramento confirmationis

Oneat presbyteri pariter bap-
tizatorum non dum confirmatorum ut
eos ad episcopum qui solus potest confir-
mare ducant septem vel maioris etate.
et tondeant capilli maxime contra fron-
tes dependentes et lauentur frontes
diligenter et habeant bandellos de pan-
no lineo spisso sine fractura et sine nodo
latitudinis trium digitorum et longitudi-
nis septem albos et mundos existen-
tes. exceptis autem patre et matre offerant pu-
eros illi qui eorum noticiam habent et melius
nouerunt quod non sint vel fuerint confirma-
ti et tertia die post confirmationem ducant
eos ad ecclesiam et presbyter frontes eor-
um lauet et comburet bandellos et cineres
bandellorum et aqua lotionis in sacrum tot-
um vel piscinam siue lauatorum reponatur
Confirmandi vero si fuerint decem annorum
vel ultra prius suis sacerdotibus con-
fiteantur et confirmentur. pariter vero con-
firmatorum et ipsi confirmati sibi sepe
ad memoriam reuocent quoniam et ubi fuerint
confirmati. Nullus clericus ad primam
tonsuram accedat nisi prius fuerit confir-
matus.

De sacramento extreme unctionis

Un reuerentia. aqua benedicta
et cruce precedentibus sacerdos
deferat oleum sacrum ad infirmum
Si via fuerit longa addat letaniam et a-
lias orationes ad hoc constitutas Et cum
unungit infirmum. proferat ista verba Per
ista unctionem etc. et unguat cum reue-
rentia et distinctione verborum. Et nihil
pro unctione erigatur Et si quid datur
gratis accipiat. Laudabiles tamen consue-
tudines in talibus precipimus obserua-

ri. **¶** Oneat presbyteri populum ut in-
firmi. xiiii. annos et super habentes cum
opus fuerit ungant. Nec propter pau-
perem nec defectum cadelarum vel indu-
mentorum lineorum que in hoc sacramen-
to solent cum reuerentia exhiberi a sacerdo-
te vel quouis alio unctionio dimittatur
Sufficit enim una cadela. Et quod infirmi
inuncta membra singulariter et diligenter
extergantur cum stappa que post exten-
sionem in igne comburatur.

De sacramento eucharistie siue altaris

Recipimus ut omnes sacerdo-
tes in vestibus mundis sacerdoti-
alibus et benedictis reuerentem
mundo et contrito corde et confessi si con-
mode fieri poterit accedant ad missam cele-
brandam. **¶** Item statuimus sub pena ex-
communicationis ne aliquis sacerdos
missam celebrare audeat nisi prius dixe-
rit matutinas et primam de die. **¶** Item
precipimus ne aliquis sacerdos sine cal-
ciamentis vel caligis ad altare accede-
re audeat pro celebratione missae. **¶** Item
diligenter caueant sacerdotes ne cum
conscientia in mortali peccato constituti
accedant ad missam celebrandam. quod si taliter
māducauerint corpus domini et bi-
berint eius sanguinem iudicium eterne
damnationis sibi māducant et bibunt
¶ Item missale inuoluatur camisia vel
panno lineo et apponatur pium manutergium
quo presbyteri nares vel faciem tergant
ne contingat sacra vestimenta maculari
quod integra et munda. ut est dictum. precipi-
mus custodiri. **¶** Item loca circa altare
ab araneorum telis et pulueribus ac ce-
teris immundicijs sepius emundentur
¶ Item precipimus ut sursum super al-
tare ad latitudinem et longitudinem al-
taris pannus lineus albus extendatur
ut protegat et defendat altare ab omnibus
immundicijs descendentibus.

Et liij.

¶ Item contine in lateribus altaris vtriusq; appendatur nec in aliquo tempore sacrificij retro trahantur. **¶** Item precipimus vt calix sit integer cum firmo pede non titubans. Et sacerdos sine clerico ministrante in altari celebrare aliquatenus non presumat. **¶** Item ampulle vini et aque integre et munde intus et exterius obseruentur et aliquo signo notabili distinguatur vt vinuz ab alio cognoscatur. et vinuz in ampullis de tertio in tertium diez renouetur. **¶** Item sacerdos sit diligens in electione hostie consecrande vt sit integra solida et non nimis vetusta. et in appositione vini et aque discernat sacerdos p. odorē quid sit vtriusq;. Et de aqua apponatur due gutte vel tres. **¶** Item precipimus vt sacerdotes attente reuerēter et distinde legant et dicant in canone que sunt dicenda. Et expediant se quāto citius possunt propter tedium astantium et alia que occurrere possent et faciant signa sua distinde et reuerēter. **¶** Item nullus sacerdos eleuet hostiam ad ostendendū populo nisi postq; dixerit hec vba. Hoc est enim corp⁹ meū. et pulset nola trib⁹ iacobus ex vna pte vt fideles vbiusq; fuerint veniant et adorent. **¶** Item si sacerdos cum venerit ad consecrationez sanguinis vel etiā ad perceptionez et nihil in calice inuentat innuat et offeratur ei vinum et aqua quibus appositis dicat verba canonis ab illo loco. Simili modo postq; cenatus est etc. vsq; ad finem et faciat signa que fieri solent sup sanguinē. **¶** Alia autem que facta sunt super eucharistiam non reiteret sed modo consueto transeat. Ille autem per cuius negligentiaz hoc euenerit tribus diebus in pane et aqua ieiunet et vnuz psalterium dicat. **¶** Item si per casuz mortis egritudinis vel passionis aliquid inopinatus euenerit et subitanuz contingat qd sacerdos inceptum mysteriuz explere non valeat. licitū sit alteri sacerdoti exequi.

et perficere consecrationez officij incepti quod ibidem incipiat si scire poterit vbi alter desistit nisi incepta collecta non dūz plecta vel inceptis verbis sacramenti nondū plectis predictus casus contingat tunc enim a capite illaz collectaz vel sacramenti verba reincipiat vt sic salutari humane fragilitatis et sacris mysterijs ne interrupta vel incōpleta remaneant consulatur. Si autem dubitet an hostia a primo sacerdote casum passo consecrata fuerit. vel ne substituitur sacerdos nouaz oblationem offerat. Et solito more conficiat et post missam primaz hostiaz sumat. Idem de calice fiat et de eo quod in calice reperitur. **¶** Item precipimus sub pena excommunicationis quam ferimus in his scripserit. ne aliquis sacerdos bis in die missam celebret nisi in casu urgentis et magne necessitatis et in quibus ius permittit. Et tunc in prima missa post perceptionez sanguinis non vtatur ablutione vini et aque. sed reseruet in tuto et honesto loco vt eaz accipiat in secunda missa. vel det honeste persone ieiunē quā nouerit ad hoc esse paratā.

¶ Item si quod de sanguine vel corpore dñi ceciderit super pallā altaris. illa pars abscidatur et comburatur. et cinis in sacrum locuz vel piscinā proiciatur. Et si pars corporalis intincta fuerit sanguine. ter diligenter abluat et aqua ablutionis a presbytero vel alia persona religiosa et ieiuna sumatur. Et poterit dicto panis non vti sicut prius.

¶ Item si gutta sanguinis super vestimentum ceciderit. illa pars abscidatur et comburatur. et cinis in sacrum locum. etc. vt dictum est. Si supra lignum vel lapidem ceciderit illa pars si commode fieri potest ablingat a sacerdote et post modum radatur et illa rasura in sacrum locum vel piscinā reponatur.

¶ Item si in sanguine musca vel aranea

vel aliquod abhominabile ceciderit quod
vix sine vomitu et periculo corporis sumi
possit caute extrahatur. Et super patenam
vel calicem alium abluatur cum vino et
post sanguinis sumptionem et ablutio-
nem illa lotio in piscinam mittatur et be-
stia vel vermibus super piscinam comburatur. et
cinis in piscinam siue lauatoium mittatur.
Item statuimus ut pixis in qua cor-
pus domini reseruat vel ad infirmos defertur
sit aurea argentea eburnea. vel ad-
minus cupreas bene eliminata et simpli-
tibus pannibus albus et mundus infra pixi-
dem ponatur siue collocetur. Item pre-
cipimus ut cum aliquis infirmus comitari
voluerit. sacerdos si comode fieri pre-
cipuus eum visitet sine corpore domini. et dilige-
ter confessionem infirmi audiat. et post
ad ecclesiam redeat ad communicandum
infirmum corpus domini allaturus et eat
sacerdos dicendo septem psalmos. et si
via fuerit longior addat letaniam et alias
orationes. Incedat autem sacerdos ad comi-
candum infirmum cum capanula et lucerna
vel candela precedente. Et fideles qui pro
deuotione occurrere voluerint expectan-
tes erunt ante ostium infirmi donec comi-
catus fuerit et redeant ad ecclesiam reueren-
ter et orant. quilibet autem fidelis si deuote
fecerit hanc processionem decem dies indul-
gentie pro eundo et redeundo habeat. Cum
autem sacerdos corpus domini de nocte porta-
uerit mulieres ipsum aliquatenus non se-
quant. Qui autem hanc processionem turba-
uerit vel minus reuerenter in ea se ha-
buerit pro censuram ecclesiasticam compes-
catur. Item precipimus ut sacerdos
venerabiliter et sublimiter supposito del-
centi coopculo super vas in quo corpus
domini deferretur deferat ad infirmum. Si in-
firmus frequenter et ex leui causa vo-
mitum patiat nullatenus ei corpus
domini comferatur. sed credat et sufficit.
quia spiritualiter accipit. Item precipimus
quod quilibet sacerdos antequam communicet
infirmum interroget eum si credat quod sub

illa forma et specie panis sit corpus do-
mini. natus de virgine. passum in cruce
et tertia die suscitatum. Quod si infir-
mus fuerit confessus verbo vel euidenti
signo communicet cum sacerdote si alia
causa non obstat. Item si comicatus euo-
muerit presbyter diligenter et caute que re-
periri possint colligant et contrite cum
vino ab aliquo fidei sumantur. residuum
vero vomitus comburatur et ponatur in
terram iuxta altare vel alibi ubi comode
fieri poterit. Item cum corpus do-
mini deferretur fideles coram quibus de-
fertur si comode fieri potest genua flex-
ant. pectora tundunt. et inclinato capite
iunctis manibus et leuatis reuerenter
adorent. Equitantes vero non dedignentur
descendere de equis suis ad adorandum
eum qui pro eis descendit de celis.
Item precipimus ut eucharistia ser-
uata pro infirmis singulis quindenariis
renouetur. et corpus domini super alta-
re in honesto loco clausum cum claue
sollicite et diligenter custodiatur.
Item precipimus ut sacerdotes suos
subditos doceant ut cum venerint ad
comicandum in die pasche vel alias ieiunium
deuotum ac confessi accedant et caueant
sacerdotes ne alienum vel extraneum
prochianum comunicent nisi sit viator
et peregrinus. vel nisi comicandus licen-
tiam sui proprii sacerdotis habeat. quare
licentiam quilibet viator vel peregrinus pe-
tere debet a proprio sacerdote in suo re-
cessu quod si non fecerit propter hoc comunicatio
non denegetur. sed pro negligentia peni-
tencia ei iniungatur. Item nullus fidelis
arcendus et remouendus est a commu-
nitione nisi fuerit excommunicatus vel
interdictus vel aliquo notorio crimine
notatus.
Item precipimus ut sumpta eucha-
ristia sacerdos habeat calicem prepara-
tum cum vino et aqua. de qua commu-
nicantes sumant.